

pitata in Enchiridio et loc. cit. ex lib. de Civitate Dei se prodit, utrum ex adducto Paulino dicto pena ignis satis confirmari possit, et utrum locus ille de purgatorio intelligendus sit necne (1). Dum verò tum ab eodem S. Augustino, tum ab auctore *Hypogosticon* dicitur, nullum dari post mortem locum medium, in sensu id affirmant Pelagianorum, quos oppugnabant, qui distinguebant, quod satis innotescit, inter regnum Dei et vitam æternam, quamque conferri dicebant infantibus sine baptismo decedentibus. Hinc patet nullum hinc infligi vulnus doctrinæ de purgatorio, quam propugnamus.

IV. Obj. 1° Nihil prohibet quominus dicamus persuasionem de purgatorio ac de suffragiorum utilitate ortam esse vel ex paganismo, vel 2° ex naturali quâdam ac nobis insitâ pietate et amore in defunctos, unde illic impellimur, ut eos bene valere cupiamus, aut in preces erumpamus ex suavi quâdam illusionem vanâ tamen atque fallaci. Ergo. — Resp. ad primum: Nego. Imò cum ad eam constans ac universalis ejusmodi doctrina et praxis sit, ut ostendimus, cur potius dici non debet, gentes omnes ex primavâ hominum fide eam accepisse, quæ quamvis postea penes Ethnicos, prout in aliis doctrinæ capitibus plus minus contigisse novimus, erroribus permixta fuerit, in Dei tamen Ecclesia integra ac inviolata permansit? Ecclesia enim, seu vera Dei religio, si illius amplitudinem spectemus, Ethnicismo anterior est. Ethnici, quod à progenitorum religione acceperant, erroribus suis ac vanis commentis eò turpius depravarunt, quò magis ab eâ digressi sunt: non tamen ita, ut vestigia ac lineamenta antiquæ veritatis hic atque illic non retinuerint (2). Nisi enim id pro certo habeamus, quòd ex ipsâ religionis ac paganismi historiâ tam præclare constat, neque hujus neque alterius cujuslibet persuasionis universalis ratio ullatenus reddi posset. Ad secundum, dist.: Si sermo sit de privatis individuis, privatorumque precibus aut praxi, transeat; si de publicis atque ab universâ Ecclesiâ approbatis atque præscriptis, nego. Etenim « quod universa tenet Ecclesia, nec conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate apostolicâ et traditum rectissimè creditur, » juxta auream S. Augustini regulam (3). Quare non ex dulci ac inani mentis illusionem, sed ex revelatione ac perpetuâ et constanti Ecclesiæ doctrinâ receptum est, ut preces ac suffragia pro defunctis offerantur. Quod hæc autem doctrina ad eam congruat cum naturæ nostræ affectionibus, satis superque evincit nullam religionem præter catholicam naturæ ipsi æquè idoneam et accommodatam esse. Interim Protestantismi doctrina dura est et abjecta. Dum enim Christianismi integritatem corrumpit, pias omnes affectiones extinguit, vincula omnia quæ inter mundum hunc visibilem ac invisibilem intercedunt atrociter præcidit; illum dissolvit nexum quo utraque ecclesia sive in terris militans sive in purgatorio patiens inter sese conjunguntur, ac omnem denique viam intercludit quâ

(1) Conf. hæc 1758 S. Augustini loca.

(2) Conf. Bar. de Starck, op. c. p. 558, ac Pierre de Joux, op. et l. c.

(3) Lib. 4 de Bapt. cont. Donatist., c. 24, n. 31.

superstites erga propinquos et amicos suos esse ac liberates præbeant. Quod verò spectat ad exceptiones, quæ fieri possent tum ex liturgiis, tum ex satisfactionum inutilitate post dimissam culpam, eas partim solvimus in superiori prop., partim disjicere contendemus ubi de sacramento poenitentiae sermo erit.

ARTICULUS III.

De inferno.

Inferni nomine designatur status ille in quo demones ceterique omnes qui ex hac vitâ lethali peccato obstricti decedunt, æternam puniuntur. Inferni existentiam materialistæ omnes tum antiquiores tum recentiores inficiantur. Ejusdem verò æternitatem præter Origenistas, et quos S. Augustinus generali appellatione *miseri cordes* vocat, Anabaptistæ et increduli pariter negant. Istis quamplures accesserunt ex Socinianis et Protestantibus, qui nullam aliam poenam præter expiatriam agnoscunt (1).

Mirabilis hinc dignoscitur in Protestantibus fidei varietas. Ideò enim ipsorum patres ab Ecclesiâ discesserunt, quod noluerint admittere nisi *solum ac purum infernum*; contra verò ipsorum filii, qui philosophi laudem assequi potius quàm Christiani inaniter satagunt, ceperunt negare inferni æternitatem, ut in ejus locum sufficiant *infernum temporarium*, seu, quod idem est, *purgatorium* et jam pugnant contra nos *pro solo purgatorio*. Non tamen omnes, qui vel inferni existentiam, vel ejus æternitatem impugnant, eadem ratione aut iisdem principiis dimicant. Sunt enim qui cum incredulis quibusdam et Protestantibus censent juxta Origenistarum placita, post diurnam expiationem, tandem aliquando impios ad æterna gaudia admissum iri: sunt qui cum Socinianis autumant vel statim ab ipsorum obitu, aut saltem post extremi judicii diem impios in nihilum fore redigendos; sunt denique qui tantummodò rident qualitatem ac naturam poenarum quibus dicuntur reprobi puniri (2). Ut igitur in questione tantî momenti eâ, quâ par est, perspicuitate progrediamur, et illud hic præstandum est, quod in superiori articulo de purgatorio disserentes præstitimus; debemus nempe ea quæ tanquàm de fide strictè definita sunt, ab iis secernere, quæ salvâ fide in disputationem veniunt. Hoc igitur unum de fide est, dari infernum, seu destinata esse supplicia impiis, et hæc fore æterna, seu sine fine. Cætera omnia quæ spectant sive ad locum, sive ad horum suppliciorum vel poenarum naturam, de fide non sunt. Etenim « nullo Ecclesiæ decreto, ut scitè post Vasquezium observat Petavio (3), adhuc obsignatum videtur; neque ullâ in synodo sancitum illud est, » scilicet vel ignem esse corporeum, vel suppliciorum locum esse sub terrâ, ubi crucientur demones et homines damna-

(1) Conf. Patuzzi, O. P. in erudito op. de Futuro inferiorum Statu, lib. 3, c. 4.

(2) Conf. Feller Catech. philos., tom. 3, ar. 7, § 475.

(3) Petav. lib. 3 de Angel. c. 5, n. 7. Vasquez in 4 part. S. Th. disp. 243, c. 1. Conf. etiam Estium in 4 Sent. Dist. 44, § 12, 13. Vid. Feller. l. c. Necnon Exposition de la doctrine chrét. P. Kleppé, S. J. Strashourg 1716, p. 701. Catech. de Bossuet, etc.

ti. Certe veteres in diversis ab hisse sententiis circa utrumque punctum præter Petavium (1), fusè ostendit Calmet (2). S. Augustinus autem l. 20 de Civ. Dei, c. 16, scribit: « Qui ignis cujusmodi, et in quâ mundi, vel rerum parte futurus sit, hominem scire arbitror neminem, nisi fortè cui Spiritus divinus ostendit (3). »

Et hic profitemur nos adherere sententiæ in Ecclesiâ communiter receptæ circa harum poenarum, quæ positivæ dicuntur, naturam et qualitatem; quæ nempe est de igne materiali et corporeo. Hæc enim doctrina certa est, ita ut in dubium absque temeritate vocari nequeat (4); ne tamen agendo cum incredulis et rationalistis, quæ dogmatica strictè sunt, cum aliis quæ non eundem certitudinis gradum obtinent, simul permisceamus, hic contenti erimus dogma catholicum adstruere. Duo autem præstabitur; primo doctrinam catholicam in revelatione contineri; secundo hanc doctrinam sanæ rationi nullatenus adversari ostendemus. Sit igitur

PROPOSITIO PRIMA. — *Dæmonum et hominum impiorum poenæ æternæ sunt.*

Fidei dogma esse poenarum æternitatem, quibus demones ac damnati cruciantur, patet ex anathemate quod infixit concilium œcumenicum V Origeniano errori ita se habenti: « Temporanea esse dæmonum et omnium impiorum hominum, ipsorumque etiam dæmonum tormenta, finemque ea tempore aliquo habitura, atque impios ac demones in priorem suum statum restitutum iri (5), » necnon ex symbolo Athanasiano, quod ita concluditur: « Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui verò mala, in ignem æternum. Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit. » Ex triplici porrò Scripturæ locorum classe hæc fidei veritas adstruitur: 1° Ex iis omnibus locis in quibus disertis verbis damnatorum poenæ æternæ dicuntur. Talia sunt inter cætera ex vet. Test. illud Dan. 12, 2: *Multi de his, qui dormiunt in terræ pulvere, vigilabunt: alii in vitam æternam, et alii in opprobrium, ut videant semper* (6); et ex novo Fœdere illud Christi Domini, Matth. 25, 41: *Discedite à me, maledicti, in ignem*

(1) Loco cit.

(2) Comment. in cap. 9 S. Marc., tum in c. 7, v. 19, Eccl. Qui tamen sibi parum constare videtur.

(3) Animadvertit tamen Estius l. c., § 12, in fine, S. Augustinum passim docere ignem damnatorum verè esse corporeum; dum propterea in loco hic adducto affirmat neminem mortalium scire cujusmodi sit ille ignis, magis de qualitatibus et modo urendi spiritus incorporeos, quàm de specificâ ejus naturâ videri id accipiendum.

(4) Conf. Patuzzi Diss. de Sede inferni, Venet. 1765.

(5) Apud Nicephorum II. Eccl. lib. 17, c. 28, et in sept. synodo, in quâ, act. 1, hæc habentur: « Sanctæ venerabilis quintæ synodi, quæ Constantinopoli congregata est, communi et universali submissi sunt anathemati Origenes et Theodorus Mopsuestia... de eo videlicet... quòd de restitutione in statum pristinum fatebantur, consentientibus quatuor patriarchis. » In actis conc. Harduini, tom. 14, col. 66.

(6) Juxta Hebr. et vers. Alex. in contemptum æternum, seu confusionem æternam, *eis alexandron zelanio*. San: 1777

æternam, qui paratus est diabolo et angelis ejus; concludit verò v. 46 circa diversam justorum impiorumque sortem: *Et ibunt hi in supplicium æternum; justi autem in vitam æternam*. Ex quibus patet non solum dari æternas impiorum poenas, sed eo sensu vocari æternas, quæ æterna vocantur justorum præmia: atqui propriè et stricto sensu, adversariis ultro fatentibus, æterna dicuntur præmia justorum; ergo et propriè ac stricto sensu æterna dicuntur impiorum supplicia, quæ cum illis conferuntur. Altera Scripturarum classis ea omnia testimonia complectitur, in quibus æternitas poenarum reproborum exprimitur per *negationem finis*. Tale præsertim est quod legitur Isa. 66, 24: *Et vermis eorum (damnatorum) non morietur, et ignis eorum non extinguetur; et erunt usque ad satietatem visionis omni carni*. Ad hæc autem Isaie verba alludens S. Joan. Baptista, Matth. 3, 12, de Salvatore ait: *Congregabit triticum suum in horreum, paleas autem (impios) comburet igni inextinguibili*. Sed apertius adhuc idipsum prædicat Christus ipse Marci 9, 42, seqq.: *Si scandalizaverit te manus tua, abscide illam; bonum est tibi debilem introire in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur et ignis non extinguitur*; quod ut altius hominum mentibus infingeret, et secundo et tertio repetit. Jam verò si nec impiorum vermis unquam morietur, si nunquam extinguetur eorum ignis, qui propterea *inextinguibilis* dicitur, evidens est adversus Socinianos verè æterna fore impiorum supplicia, nec integrum corporis et animæ exitium æternitatis voce, ut ipsi autumant, designari. Tertia demùm classis iis omnibus textibus constituitur, in quibus traditur nullum post hanc vitam dari poenitentiae locum, aut nullam veniæ obtinendæ spem, sed *immutabilis* planè sicut justorum, ita et impiorum status perhibetur. Pervulgata porrò est illa Eccl. sententia, ubi agens de futurâ bonorum et malorum conditione, inquit c. 11, 3: *Si ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit*. Luculenta pariter sunt Christi verba Matth. 12, 32: *Quiunque dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo neque in futuro, seu prout legitur Marci 3, 29: Qui blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti*. Idipsum dicatur de iis locis in quibus reprobi vocantur *vasa iræ et contumeliæ*: *vasa iræ apta in interitum*, quòd *ira Dei manet super illos, regnum Dei non consequentur*, ac licet misericordiam querant, Christus sit eis responsurus *nescio vos*; aliaque prope innumera, quæ sive veterum sive recentiorum Origenianorum *ἀποκατάστασις* (apocatastasin), seu novam sortem, vel restitutionem impiorum ad cælestes sedes planè subvertunt.

His accedit perpetuus et constans totius traditionis et Ecclesiæ catholice sensus. Vix enim Origenianorum commentum de temporariis impiorum poenis prodiit, æternum vertit Syriac. interpres, Arab. ignominiam æternam, Vatablus et Pagninus in contemptum æternum, Marinus in Lex. cum aliis vertit in durationem delictis æternam.

licò omnes ecclesie Patresque omnes illud exhorruerunt et anathemate perculerunt. Patres enim si consulamus, sive qui ante Origenistas, sive qui iisdem suppare fuerunt, reperiemus eos eandem doctrinam semper professos esse. Ita Clemens Rom., Justinus M., Theophilus, Tertullianus, Minucius Felix, Irenaeus, Cyprianus, Julius Firmicus, Hippolytus, unanimes sunt in *pœnis sempiternis, igne inextinguibili, tormentis sine modo aut ullo termino, aeterno igne, etc.*, asserendis (1). Nisi unus aut alterius testimonia dabimus, ne longiores simus. Itaque Clemens Rom.: « Immortales, inquit, omnes animæ sunt et impiorum, quibus melius foret non in incorruptilibus esse. Nam pœnâ sempiternâ ac inextinguibili igne punitæ, neque morientes, magno suo malo, nullum finem obtinere possunt. » Justinus M.: « Quem (diabolum) in ignem esse mittendum cum exercitu ipsius, et hominibus, qui eum sequuntur, in æternum puniendos, Christus ante significavit. » S. Irenaeus: « Quibuscumque, inquit, dixerit Dominus: *Discedite à me, maledicti, in ignem perpetuum*, isti erunt semper damnati; et quibuscumque dixerit: *Venite, benedicti*... hi semper percipient regnum, et proficient (2). » Tertullianus: « Enim vero, ait, nos qui sub Deo omnium speculatione dispungimur, quique aeternam ab eo pœnam providemus, merito soli innocentie occurrimus, et pro scientie plenitudine, et pro latebrarum difficultate, et pro magnitudine cruciatu non diuturni, verum sempiterni eum timentes, etc. (3). » Eleganter demùm, ut alios præteream, Minucius Felix ejusmodi tormenta describit dicens: « Nec tormentis aut modus ullus, aut terminus. Illic sapiens ignis membra urit et reficit, carpit et nutrit, sicut ignes fulminum corpora tangunt, nec absumunt; sicut ignes Etnæ montis et Vesuvii montis, et ardentium ubique terrarum flagrant, nec erogantur; ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed innoxia corporum laceratione nutritur (4). » Ex his igitur habemus, pœnas impiorum *aeternas, sine fine, ac semper duraturas et conferri cum aeternis justorum præmiis*. Quod attinet ad Patres reliquos eorum loca indicare satis erit, qui vel confutant Origenianum commentum, aut ipsum inter hæreses numerant, ut Hieronymus, Augustinus, alique passim (5).

Quare hæc Ecclesie fide freti strenui Christi martyres tyrannis sæva quæque tormenta minitantibus, nisi dolis litassent, respondebant, se ad tantum facinus nunquam adigi posse, ne incurrerent *pœnam perpetuam*, ut legitur in actis S. Julii, vel ne irent in *aeternum interitum*, vel incurrerent *aeternum supplicium*, vel ne mitterentur in *ignem aeternum*, ut habetur in actis S. Felicitatis ejusque filiorum; quia diis sacrificantes tormenta manebunt *aeterna*, ut in passione S. Maximi, et in actis SS. Dominae et Theonillæ; quia *mortis aeternæ*

(1) Conf. Petav. l. 5 de Angel. c. 8.
(2) Lib. 4 cont. Hæres. c. 28, al. 47, n. 2; vid. etiam l. 5, c. 27, n. 1.
(3) Apolog. c. 45.
(4) In Octav. c. 35.
(5) Conf. apud Patuzzi op. cit. lib. cit. c. 15, seqq.

nae mercedem, et inexplicabiles sine termino cruciatu apostata acquirunt, ut in actis S. Victoris; qui propterea tormenta tyrannorum vocabant *unctiones et refrigeria* ad ignem inextinguibilem vitandum, ut in actis SS. MM. Claudii et Asterii; quibus similia occurrunt in actis SS. Patritii, Agapiti, Chionix, Irenis, SS. Tarachi et Probi, etc., apud Ruinartium et Bollandistas.

Non admodum difficile esset ostendere in idem dogma de aeternitate pœnarum universum conspirasse genus humanum. Verùm cum cruditi viri diversarum gentium monumenta collegerint, ideò ad ejusmodi auctores, qui hæc fusiùs pernoscere voluerint, remittimus. De Hebræis scripsit Bartoloccus (1); de Mahomedanis Marraccius (2); de Græcis poetis et philosophis Gutherus (3), de Romanis Montfauconius (4). De Chaldæorum, Persarum et Assyriorum sententiâ perinde ac Ægyptiorum præter Zendavesta testes sunt Tacitus (5) et Diodorus Sic. (6). Quod verò spectat ad reliquos populos aut septentrionales aut Americanos, plura documenta suppeditat inter cæteros Patuzzi (7). Adeò ut verum sit, quod rectè non ita pridem animadvertit anonymus quidam inter protestantes, nihil novi hæc in parte religionem christianam in mundum intulisse, si excipias medium hactenus ignotum, per quod scelestissimi quique vel in ipsâ mortis extremâ periodo ab his aeternis pœnis se eripere possint, ac cœli compotes ac hæredes fieri (8).

Difficultates.

I. Obj. Frustra congeruntur scripturarum testimonia ad adstruendam pœnarum aeternitatem. Vel enim accipienda sunt de aeternitate propriè dictâ, et tunc exponi debent de totali destructione impii, quæ pœna utique aeterna est, quæ in perpetuum impius à gloriâ excluditur, quod sanè apertè innuunt voces, quibus in Scripturis impiorum damnatio significatur, *mortis scilicet perditionis et interitus*, quæ destructionem indicant; vel accipienda sunt de aeternitate impropriè dictâ, et tunc de diuturniori vel breviori duratione suppliciorum pro diversitate meritorum debent intelligi, prout tot innuunt Scripturarum testimonia, in quibus *aeterna* ea dicuntur, quæ non nisi de longiori tempore usurpantur, quo sensu in *aeternum* concessa dicitur Chananiides Hebræis; in *aeternum* item firmatum iri solium David, etc.; quo sensu, ut cætera mittam, scripsit S. Judas Ep. suæ v. 7: *Sicut Sodoma et Gomorrha... factæ sunt exemplum, ignis aeterni pœnam*

(1) Biblioth. rabbinic. in Diss. de Inferno.
(2) In Refut. Alcorani. Conf. etiam Hottingerum t. 1, H. eccl.
(3) Apud Grævium, t. 12, Theus. antiquit. Rom. Lugd. Batav. 1699, in Diss. de Jure manium, p. 1077.
(4) T. 5 Antiq. illustrat., Paris 1719, p. 1, c. 7. Descriptio infernalium suppliciorum, etc.
(5) Lib. 5 Hist. c. 5.
(6) Biblioth. historice lib. 2, sect. secunda, ed. Laur. Rhodmani Hanov. 1604, p. 65, seqq.
(7) Op. cit. lib. 3, c. 18, ubi plura documenta afferuntur.
(8) In opusc. Quelques réflexions sur la maxime chrétienne: *Hors de l'église il n'y a point de salut*; par un ministre protestant. Paris 1827.

sustinentes, cum tamen non nisi ad breve tempus ignis ille perduraverit. Quæ posterior expositio eò magis præferenda videtur, quòd et cum priori de destructione saltem post datum tempus consentiat, et simul pœnarum diuturnitatem pro culparum diversitate conjungat. Ergo.—Resp.: Nego ant. Ad probationem, nego. Tum quia ejusmodi expositio nova est contraria sensui traditionali omnium Patrum et totius Ecclesie; tum quia apertam vim infert adductis scripturæ textibus, qui loquuntur de pœnâ *positivâ*; quæ significatur per vocabula: *ignis, tenebre exteriores, stridor dentium, vermis, sitis, etc.*, minimè verò de solâ negatione aut privatione gloriæ. Neque eam expositionem evincunt voces *mortis, perditionis et interitus*, quasi per eas insinuatur totalis destructio; declarant enim eadem scripturæ, quo sensu hæc voces usurpentur, in sensu nempe translato; etenim à Christo Joan. 17, 12, Judas dicitur *filius perditionis*, ita tamen ut de eo ibid. affirmet: *Melius erat, si natus non fuisset*. Quorsum verò, nisi ob aeterna supplicia, quæ ipsum in alterâ vitâ manebant? Sic pariter Apostolus 2, Thess. 1, 9, de infidelibus inquit: *Pœnas dabunt in interitu aeternas à facie Domini*. Si pœnas dabunt, et quidem aeternas, profectò in interitu non destruentur, sed ad promerita supererunt supplicia; sic demùm Apoc. 21, 8, legitur: *Timidis et incredulis et execratis... pars illorum erit in stagno ardenti igne, et sulphure: hæc est mors secunda*. En igitur quò sensu futura sit impiorum mors, quam perditio et interitus, quibus vocibus reprobatum impiorum significatur, tum nepe ad designandam perpetuam Dei amissionem, qui vita animæ est, tum ad exprimendam summam illam ac irreparabilem calamitatem, in quam reprobi incident.

Sed neque secundo loco prolata Scripturarum testimonia evincunt in eodem latiori sensu illa, quæ de aeternitate pœnarum attulimus, esse intelligenda; ex substratâ enim materiâ, ut præfertur, quæ aeternitatem propriè dictam non patitur, et ex aliis Scripturæ locis apertè constat de diuturniori tantùm tempore objecta testimonia esse accipienda. Contrarium verò prorsus constat in casu nostro, uti ex adductis probationibus manifestum fit; in iis enim semper opponitur aeternitas pœnarum aeternitati gaudiorum, ac præterea conceptis verbis pœnæ illæ dicuntur *sine fine, sempiternæ*, ignis futurus declaratur *inextinguibilis*, quòd *vermis non morietur*, quòd nullus ibi erit penitentia locus, etc. Quæ omnia terminum omnem excludunt.

Ad illud quod objicitur de igne quo consumptæ sunt Sodoma et Gomorrha, distinguo: Si spectetur ignis ille in se, concedo; si spectetur prout erat figura ignis aeterni, nego. Scilicet eo sensu aeternus dicitur ignis ille, quatenus civitates illas delevit, earumque incolas in perpetuum ex viventium societate eripuit. Vel si in illis absumptis civitatibus reliquit; quare fuit figura ac imago illius aeterni ignis, quo in perpetuum impii magis placet, quatenus ignis ille perpetua sui vestigia apud inferos cruciabantur. Critici sacri ita hunc locum exponunt: « Illud incendium vocatur *ignis aeternus*, vel quia irreparabile est et semper duraturum,

cujus vestigia hodiè supersunt, mare mortuum, fumanus, etc.; vel 2º metonymicè, eò quòd typus fuerit ignis aeterni, in quem isti à temporali incendio transmissi sunt. Incendium istud considerat (S. Judas) ut pœnam adhuc durantem, et quæ præsignificaret sequentem vindictam ignis aeterni inferno, qui solus dicitur *αἰώνιος πῦρ* (aionion pyr) in aliis omnibus locis, ut Math. 18, 8, et 25, 41, Apoc. 20, 10 (1).

Hinc posterior pariter rejicitur adversariorum expositio, quæ ex dictis non solum omni vel levi fundamento destituitur, sed apertè atque omninò scripturis adversatur.

I. Inst. Atqui scripturæ 1º sæpè negant divinam ultionem aeternam fore; etenim ps. 76, 8, dicitur: *Nunquid in aeternum projiciet Deus?* et ps. 102, 8 et 9: *Miserator et misericors Dominus... non in perpetuum irascetur: neque in aeternum comminabitur*. 2º Aliquis præterea in Scripturis reprobi jam pœnis addictis promittitur exitus; sic ps. 48, 16: *Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi*; et alibi passim. 3º Docent Scripturæ ita rependenda esse impiis supplicia, ut culpas inter et pœnas proportio servetur; ut Apoc. 18, 7: *Quantum glorificavit se et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum*; et apertius Marc. 12, 40, de Pharisæis inquit Christus: *Hi accipient prolixius judicium, quæ falsa essent, ubi aeternitas pœnarum propriè dicta semel constitueretur*. 4º Profectò nisi ita res se haberet, inquit, falsum esset, quod Apostolus tradit ad Rom. scribens magis Christum hominibus redemptione suâ profuisse, quam nocuerit Adæ peccatum, cum multò plures damnetur. Ergo.—Resp. ad primum: Nego. Allatæ enim omnes Scripturarum auctoritates loquuntur de hominibus adhuc in præsentî vitâ degentibus, ut ex ipsarum contextu constat, ut omittam unanimes Patrum et interpretum expositionem. Non enim sine gravi temporis jacturâ singulæ perpererentur. Ad secundum, nego pariter ad propositum nostrum spectare aliam scripturarum classem, cum de liberatione ab angustiis, quibus David premebatur, in iis sermo sit, ut omnes recte exegeseos regule postulant. Ad tertium, dist.: Docet Scriptura servandam proportionem inter culpam et pœnam quoad acerbiteriam, conc.; quoad diuturnitatem seu durationem, nego. Eodem enim sensu accipiendi sunt adducti textus, quo Sap. 6, 7, dicitur: *Potentes potenter tormenta patientur*, et v. 9: *Fortioribus autem fortior instat cruciatio*. Duratio siquidem pœnarum ubique, ut vidimus, prædicatur aeterna, sine fine, perpetua, etc. Ad quartum, dist.: Si Apostolus institueret comparisonem inter Christi redemptionem, et ruinam per Adam illatam quoad salvandorum aut damnandorum numerum, transeat; si de intrinsecâ virtute, efficacîâ, atque utilitate redemptionis Christi relatè ad nocumenta, quæ intulit peccatum Adæ, nego.

(1) Conf. Synops. Critic. sac. in nov. Test., vol. 4, in h. l. Vid. etiam Crit. sac. tom. 9, in hunc eundem locum, inter quos Grotius ipse, qui non parùm Socinianis favet, concludit quòd « sensus sit eas urbes incensas instar exhibere ignis aeterni, qui impios exspectat. »

Significat igitur hic Apostolus Christum nos non solum ab Adæ culpâ, quam hereditate contraximus, sed præterea ab innumeris prope actualibus peccatis liberâsse et cum fenore nobis restituisse quicquid in Adam amisimus. Ast si effectum redemptionis quoad extensionem spectemus, longè minùs latè patet Christi redemptio, ac Adæ peccati effectus ob plures causas extrinsecas, quas expendimus, cum dissereremus de Christi morte pro omnibus. Licet enim Christus pro omnibus mortem obierit, atque abundè satisfecerit, cum tamen passionis ipsius fructus non applicetur nisi illis, qui crediderint, qui mandata servaverint, qui in ipso manserint, omnesque ab eo præscriptas conditiones adimpleverint, idque non omnes præstent; idè scriptum legimus: *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum celorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in caelis est, ipse intrabit in regnum celorum* (1); tum: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*, aliæque ejusmodi: ac reverà Paulus ipse quem nobis objeunt, 1 Cor. 6, 9, docet neque fornicarios, neque idolis servientes, neque adulteros, neque fures, neque avaros aliosque ejusmodi nefarios homines regnum Dei esse possessuros. Cum igitur gratis omninò, imò falso prorsus et contra apertam Scripturarum auctoritatem supponant adversarii omnes aliquando homines Christi redemptionis participes futuros, perperam concludunt damnatorum poenas finem tandem habituras esse, ut suam statuunt apocatastasim seu omnium restaurationem.

II. Inst.: Quanquam Deus in sacris litteris poenas aeternas verbis sat disertis atque perspicuis comminatus fuerit, non tamen sibi ademit facultatem moderandi decretum suum. Quemadmodum humani principes aut legumlatores, etsi poenas gravissimas ac perpetuas sæpè decernant, non sibi propterea potestatem adimunt veniam reis concedendi, aut poenarum severitatem temperandi. Poterit ergo Deus supremo hoc suo dominio uti, et damnatis tandem ignoscere, eosque ab aeterno supplicio liberare. Ita passim Clericus (2). Tilotsonus autem, ut integram servet divinam veracitatem in suis commentationibus subdit:

(1) Matth. 7, 21. Quæstio agitari solet inter theologos utrùm major sit electorum an reproborum numerus, præsertim ex catholicorum coetu, et alia in alias sententias dilabuntur. Bergier, *Traité de la vraie religion*, et in *Dict. Hist. Theol.* ad vocem *Élu*, animadvertit adversus incredulos, qui inde occasionem nacti sunt oppugnandi religionem christianam, tot esse hæc in parte doctorum hominum discrepantes sententias, ut integrum de iis volumen confici possit. Ecclesia nihil unquam circa hoc punctum definivit, imò profitetur se electorum numerum ignorare, dum Orat. secr. Dom. 1 Quadr. sic Deum orat: *Deus, cui soli cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus.* Propterea non nisi conjecturis ducuntur, qui pro alterutra dimicant opinione. Nobis satis sit affirmare eos omnes fore salvandos, qui divinæ gratiæ cooperantur quæ nulli deest; eos fore damnandos, qui eidem reluctantur ut propriis indulgeant cupiditatibus. Cæterum conf. Bergier l. c. necnon egregium opus cui tit. *Tesori di confidenza in Dio*, Pinerolo, 1851, præsertim p. 2, in quâ doctè expenduntur quæ perperam ad partem electorum numerum stabilendum afferri solent.

(2) Præsertim in *Bibliothèque choisie*, tom. 9.

Inter denuntiationem comminatæ poenæ ejusque executionem, prout optimè pariter intellexerunt Ninivite, qui ideo ad penitentiam redierunt, et veniam idcirco obtinuerunt. Ex comminatorio autem et conditionato, hoc decretum transiisset in absolutum, nisi ab impietate suâ Ninivite resipuissent, prout reverà in absolutum transiit decretum de delendo universo humano genere aquis diluvii post annos 120. Neque enim est Deus quasi homo ut mentiat, aut filius hominis ut mutetur. Hinc ruit inepta Clerici conclusio, quæ ex gratuitis ac falsis præmissis deducitur.

III. Inst.: Saltem negari nequit aliquod fundamentum præfate Scripturarum expositioni, ac proinde aliquid spei damnatis præbere, quæ 1 Cor. 15, 22, seq., leguntur: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur... Oportet autem illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissima inimica destruetur mors: Omnia enim subiecit sub pedibus ejus... Cum autem subjecta fuerint illi omnia, tunc et ipse Filius subjectus erit ei, qui subiecit sibi omnia ut sit Deus omnia in omnibus.* Ex quo textu tria apertissimè habentur 1° omnes vivificandos esse in Christo ad vitam et ad gloriam, sicut omnes per Adam mortui sunt et corpore et animâ per peccatum, ideoque et impios; 2° novissimam destruendam esse mortem, id est, mortem secundam, nempe impiorum, de quâ loquitur Joan. in Apoc. 20, 14; demùm 3° omnia subjicienda Deo esse, ita ut Deus in omnibus omninò regnator sit per gratiam et gloriam. 4° Quæ omnia confirmantur tum ex iis quæ scribit idem Apostolus ad Coloss. 1, 19: *In ipso (Christo) complacuit omnem plenitudinem inhabitare, et per eum reconciliare omnia in ipsum pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in caelis sunt.* Ex quibus liquet omnia demùm per Christum esse pacificanda, scilicet et homines qui sunt in terris, et dæmones qui sunt in caelis, qui propterea vocantur rectores tenebrarum harum, nequitia in caelestibus ab eodem Apostolo. 5° His demùm novum robur accedit ex iis, quæ dixit S. Petrus Act. 5, 21: *Quem (Christum) oportet quidem caelum suscipere usque in tempora RESTITUTIONIS, gr. ἀποκαταστάσεως; (apocatastaseos), omnium, id est, donec omnes tollantur tum in angelis, tum in hominibus peccati et poenæ reliquiæ.* 6° Hæc prorsus congruunt cum iis quæ Apoc. 20, 5, scribit, S. Joan. de resurrectione primâ, quæ locum habebit ante judicium, quæque proinde necessariò supponit resurrectionem secundam, à morte scilicet secundâ, ejus idem Joannes meminit, v. 14, ad quam dæmones et impii damnati erant, adeò ut merito scribere poterit 21, 5: *Et dixit, qui sedebat in throno: Ecce nova facio omnia, id est, omnia renovo et in pristinum statum restituo.* Ergo. — Resp.: Nego ant.: Ad primam illationem dist.: Sanctificandos in Christo omnes electos, de quibus solis hic loquitur Apostolus, cone.; reprobos, de quibus hic ne verbum quidem, nego. Sensus enim istius Apostoli textus est, Christum post suam à mortuis resurrectionem velut primitias sanctorum suscitandorum semetipsum obtulisse Deo Patri. Etsi verò Chri-

stus caput nostrum Ecclesiam suam Deo obtulerit, et nunc etiam offerat continuò; nondum tamen ipsa à morte et mortalitatis conditione libera est; nondum à dæmonum insidiis tuta, nondum perfectè sancta. Adhuc enim ex aliquâ parte, id est, in quædam membra dominatur peccatum; adhuc in ipsâ grassatur diabolus, mors et mortis miseria sæviunt. Tunc autem, id est, in futurâ generali resurrectione, Christus eam ab omni prorsus hoste liberam, planè sanctam, omninò beatam, et penitens gloriosam exhibebit Deo. Quare cum *evacuaverit omnem principatum*, id est, cum aboleverit Christus omnem potestatem dæmonum, qui nunc fideles lacessunt, cum plenè à mysticis membris suis omne peccatum sustulerit, *novissima inimica destruetur mors*, id est, post diabolum victum, post peccatum destructum, mors quæ una est ex inimicis Christi, annihilabitur per generalem scilicet et gloriosam sanctorum resurrectionem (1). Tunc demùm Christus ut homo cum omnibus suis, id est, Christus caput Ecclesie cum omnibus mysticis membris suis subjicietur Deo, Deumque gratus adorabit, laudabit, et glorificabit in aeternum, ut sit Deus omnia in omnibus, quatenus integrum Ecclesie triumphantis corpus Deus possidebit, et possidebitur ab eo, et sic Deus à fidelibus possessus erit illis omnia, eorum perfecta beatitudo, omniumque desideriorum finis et complementum. Ex his quæ ab ipso loci objecti contextu eruimus, patet illationes reliquas nempe 2 et 3, planè concidere atque evanescere, quin diutius ad eas convellendas tempus perperam teramus. Ad quartum, nego hic agi de reconciliatione hominum et dæmonum; sed agitur de reconciliatione inter Deum et homines, qui erant ab invicem aversi propter peccatum, quod Christus per mortis suæ sacrificium penitens sustulit; unde sublata inimicitiarum causa, cælum et terra pacificata sunt. Quod constat ex verbis immediatè sequentibus: *Et vos cum essetis aliquando alienati et inimici... nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem*, etc. Ad quintum vel nego, vel dist.: Id est, renovationis cæli et terre post universalem resurrectionem et extremum judicium, seu mundi finem, cone.; id est, restitutionis impiorum, quam adversarii autumant, nego. Hunc porro esse sensum germanum verborum Petri non solum declarat ipse contextus, et catholici omnes interpretes tradunt, sed vel ipsi recentiores biblicii protestantes admittunt. Alloquitur enim ibidem S. Petrus Judæos, quibus persuadere contendit, J. C. esse Messiam à prophetis promissum, asseritque ipsum oportere in caelis regnare (non autem in terris ut perperam sibi persuaserant carnales Judæi), donec cætera impleantur à prophetis prænuntiata circa Evangelii propagationem, et Ecclesie vicissitudines et triumphum, id est, usque ad mundi finem ac resurrectionem ge-

(1) Conf. Bernard. à Piconio tripl. Expos. in h. l. Pulchrè inquit S. Jo. Chrysost. hom. 59 in 1 Ep. ad Cor. n. 4: *Quomodo novissima? Post omnes, post diabolum, post alia omnia. Etenim etiam in initio intravit novissima. Prius enim diaboli consilium, et inobedientia, et tunc mors.*

hoc enim versatur inter promissiones ac minas discrimen observatione dignum, quod promissor jus alteri tribuit adversum seipsum, adeò ut juxta justitiam, regulas et fidelitatis promissis stare teneatur, verique nominis injuriam irroget, si ea exactè non impleat. Non eodem autem modo se res habet quoad illum qui comminatur. Jus enim in ipso permanet minus exequendi vel etiam non exequendi quod comminatus est, ac citra alicujus injuriam potest non uti jure suo, ac debitum integrum remittere. Neque deest hujus divinæ agendi rationis exemplum in Scripturis. Jussu siquidem Dei citra expressam ullam conditionem Jonas propheta prædixit impiæ civitatis Ninivæ quiddam post dies quadraginta obventurum: *Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur*, quin tamen eversa sit, prout prædictum fuerat. Quidni ergo sperare liceat Deum quod idem denuntiare hominibus aeterna supplicia, quæ tamen non sit irrogaturus (1)? Concludendum est igitur non posse ex Scripturis, ut per speciem, certò colligi poenarum aeternitatem nosque ignorare, quemnam fortassè modum minis à se factis apponet piissimus Deus, qui licet delinquentes punire debeat, nullâ tamen lege eo rigore punire adstringitur, quo minatus est, sed ex arbitrio et libertate suâ poenam saltem ex parte condonare potest (2). — Resp.: Ad primum, dist.: Deus potest poenas aeternas relaxare, si decretum de poenis aeternis inferendis esset tantum comminatorium, transeat; si sit absolutum, nego. Jam verò textus à nobis allati in probationibus perpetuò nobis exhibent decretum Dei absolutum inferendi poenas aeternas impiis. Christus enim in extremo judicio dicit his qui à sinistris ejus erunt: *Ite, maledicti, in ignem aeternum... et ibunt hi in supplicium aeternum*; et alibi passim, ut vidimus, *sine fine* hæc poenæ dicuntur, etc. Cum igitur ex unâ parte habeatur sententia definitiva, ex alterâ perhibeatur executio juxta latam sententiam, jam patet frustra sibi adblandiri adversarios nostros de fine, quem nunquam habituras ejusmodi poenas conceptis verbis Scripture ipse testatur. Eo igitur sensu tantummodò potest dici comminatorium Dei decretum, quod hæc poenæ comminatæ sint viventibus, ut se ad meliorem frugem recipiant; quod si secus faciant atque in statu peccati lethalis ex hac vitâ decedant, ex comminatorio decretum fit absolutum, ac incolumi Dei veracitate immutari jam nequit, prout Ecclesia, à Deo edocta, nullo non tempore Dei verba intellexit. Atque hæc ratione tota corruiat machina, quam adversarii moliebantur.

Ad illud verò exemplum, quod ex Ninive petebatur, responsio in promptu est: omnia enim adjuncta illius vaticinii comminatorii luculenter ostendunt ipsum non fuisse nisi conditionatum, quod et ipse Jonas intellexerat, qui propterea fugerat in Tharsum, ne tanquam falsus propheta haberetur. Talia fuerunt missio prophete ad excidium denuntiandum, prodigium patratum in ipsius prophete reluctantis personâ ut vim adderet suæ prædictioni, quadraginta dierum spatium interpositum

(1) Serm. 55, apud Patuzzi c. cap. 9 et 10.

(2) Ibidem.